

Una vida múltiple

DAVID CASTILLO

MEMÒRIES

Josep Maria Loperena,
Memoria de los otros.
FLOR DEL VIENTO. Barcelona, 2004.

Explicava Lobo Antunes la frustració que tenia de veure com s'acabava la vida quan començava a necessitar-la per continuar escrivint. Els seu comentari constata la impossibilitat d'escriure un grapat més de novel·les, una impotència que es faria extensible a altres aspectes de la vida efímera. Per aquest motiu sempre m'han fascinat els personatges múltiples, els camaleons, els homes que s'inventen a ells mateixos. I aquest seria el cas de Josep Maria Loperena (Lleida, 1938), brillant home de teatre durant anys, advocat guerriller durant el període convuls del tardofranquisme i de la Transició, periodista de primera línia i des de fa poc escriptor. Fa uns mesos publicava la novel·la *La casa del fanalet vermell*, ambientada durant la vaga del tramviés del 1951, que va obtenir el premi Amat Pi-

niella. Ara presenta un heterodox volum de memòries, ple d'episodis dins de la seva vida plural. *Memoria de los otros* es un llibre excel·lent, l'anecdotari d'un personatge que ha viscut la vida com una novel·la –o així ho reflecteix–, escrit amb la prosa nerviosa del periodista, amb la mirada disseccionadora de l'advocat i amb la passió de l'artista.

Dividit en apartats que no cauen en el parany de veure la història com una epopeia cronològica –l'ordre del temps és una gran mentida–, Loperena fixa moments concrets per mantenir l'atenció del lector i no caure en batalletes. La nostàlgia tampoc no s'imposa com un tatuatge

JOSEP MARIA LOPERENA PUBLICA LES SEVES MEMÒRIES

sinó que actua com un tènue fil conductor, un punt poètic, però obviament la malaltissa mirada enrere que devora tants llibres de memòries fins a convertir-los en cartró pedra. La història que ens explica sorgeix des del present, des de la visió vitalista. Per exemple, retrata magníficament el teatre dels cinquanta i seixanta, amb valoracions d'orgull i també crítiques o iròniques. Loperena ens parla d'aquesta memòria dels altres, al costat dels més grans: Roderó, Buero Vallejo, Soler Leal, Alexandre, Salom, Dicenta, Marsillach, Bódalo, Rey, Cloas, Prendes, Lemos, Asquerino, Joham, etc. Traça una radiografia de grup, plena de detalls esclaridors sobre un període injustament baquetat per la pseudomodernitat.

En el moment d'incidir en la seva

experiència en els casos famosos en què va participar com a lletrat, els capítols són plens de material de primera mà, de lectura amb perspectiva. No es reprimeix de definir el vedetisme de Boadella en el procés contra Els Joglars, la situació dels implicats en l'intent d'atac a la caserna de Berga o el cas Scala, el tèrbol muntatge, del qual Loperena ofereix unes conclusions que posen la pell de gallina.

La memòria de Josep Maria Loperena és una mirada retrospectiva enfocada al futur.

POESIA

El reducte dels dies feliços

MIQUEL-LLUÍS MUNTANÉ

Isabel Oliva i Prat, *L'instant de l'àngel.*
CCG EDICIONS. Girona, 2004.

Parar atenció a Isabel Oliva està justificat, no només per l'exigència amb què basteix la seva obra, sinó també per la manera en què ha accedit a l'activitat literària. Proveïda d'una sòlida formació musical i d'un ampli bagatge de lectures, aquesta mestra nascuda a Girona el 1924 va prendre el moment de la jubilació professional com a punt de partida per començar a explicitar, en forma de poemes, impressions i reflexions llargament congnades. Els fruits –diversos premis i tres llibres publicats– avalen l'encert del camí emprès.

La història de la literatura, i de l'art en general, és plena d'obres lligades indistriablement a una ciutat, o a un territori. *L'instant de l'àngel* també neix d'un passeig per espais del paisatge proper de l'autora, però que el procés d'interiorització que ella n'ha fet eleva a la categoria de moltons de la pròpia trajectòria vital. Isabel Oliva sap acostar-nos la inefabilitat dels petits instants, i fer-ne –per a ella mateixa i per a nosaltres– alguna cosa més que records: gairebé símbols, petites o grans metàfores sobre la fràgil i complexa arquitectura del món.

Aquesta simbiosi se'ns mostra particularment reeixida en poemes com ara *El fill d'Ariadna*, *Ulls de nit*, *L'hora blava*, *Àlbum de família* i *Alfabet de marbre*, moments àlgids de l'atmosfera que la poeta aconsegueix crear i per mitjà de la qual les places, les escales, les capelles i el riu deixen de ser simples elements del decorat per integrar-se en un tot amb els sons –la piuladissa dels ocells, el toc de campanes, la remor de l'aigua–, les olors –l'alfàbrega del jardí, l'encens de la catedral...– i les obres dels artistes estimats: Bach i Händel, Monet i Renoir, Proust i Keats... Tots compromesos en la complicitat de materialitzar l'efímer: “Encara voldríem retenir la imatge, / objectes impossibles, gravats en el record / per endur-nos les paraules, / com una pluja lleu”.

El llenguatge d'Isabel Oliva assoleix la finor expressiva de qui és conscient que, per provar de retenir els instants, cal saber trobar l'obertura adequada del diafragma de la memòria: “Entre gota i gota, es congela / el piular tremolós d'un ocell”. O bé: “La llum es detura en la geometria / de les finestres vidrades / incendiades de sol”. De vegades, el poema pren un to decididament elegíac: “Lliri breu d'un temps irredimit / penyora perduda / entre els dits de l'alba”. D'altres, aborda serenament i lúcida l'acció destructora del pas del temps sobre els propòsits i els sentiments humans: “Només l'hivern glaçat / com un mirall de lluna / que esclata en fins cristalls / servarà els nostres somnis”.

J.P. Richter va escriure: “La memòria és l'únic paradís del qual no podem ser expulsats”. Si l'hem de creure –i hi ha raons per fer-ho–, la memòria es converteix en el reducte d'una felicitat pretèrita que perviu en uns indrets determinats que la mirada poètica galvanitza. En aquest sentit, *L'instant de l'àngel* constitueix una agradable sorpresa en forma d'una suite que traspua una bellesa serena, des de la qual la lúcida intuïció d'Oliva ens fa avinent la infinita policromia d'un univers contingut dins els murs del barri vell de la seva ciutat.

Nova Terra: editorial obrera, cristiana i progressista

XAVIER GUAL

ASSAIG

Dolors Marín i Agnès Ramírez,
Editorial Nova Terra 1958-1978, un referent. EDITORIAL MEDITERRÀNIA.
Barcelona, 2004.

“Veuieu un cel nou i una terra nova”. Aquesta cita de l'Apocalipsi va servir per donar nom a la que va ser una de les editorials de referència a Catalunya durant els darrers vint anys de la dictadura franquista: Nova Terra. L'origen de l'editorial es remunta als anys 50, quan un grup de joves obrers es comença a reunir i contempla la possibilitat de constituir-se en un grup organitzat de cara enfora, que no només treballi en la seva formació cristiana personal (JOC, Joventut Obrera Catòlica), sinó que la seva acció es dirigeixi a la classe treballadora. Però tot i la plena dedicació dels seus col·laboradors i la voluntat no lucrativa i de servei, l'editorial ensopega amb diversos problemes de l'època, com ara la crisi del llibre, el boicot de la dictadura i les baralles ideològiques internes. Dos dels principals dirigents i impulsors de

Nova Terra, Josep Verdura i Alfonso Carlos Comín, van ser expulsats per vinculacions amb el comunisme, fet que va posar en greu perill la continuïtat de l'editorial.

El document històric que Dolors Marín i Agnès Ramírez han fet de la vida i mort de Nova Terra ens permet, ara, rememorar diversos testimonis d'aquests vint anys (1958-1978): des dels fundadors de l'editorial –a nom de Josep Espinàs– fins a la darrera etapa, quan es ven el fons bibliogràfic a la que havia estat la seva distribuïdora, Hogar del Libro.

ALCUNES OBRES DESTACADES

En aquest mateix llibre també trobarem fotografies i reproduccions de les portades d'algunes obres destacades com *El diari de l'ànima*, del papa Joan XXIII, i el premi Sant Jordi del 1968, que va guanyar Maria Aurèlia Capmany amb *Un lloc entre els morts*. Els darrers capítols serveixen a les autores per catalogar les prop de cinquanta col·leccions que va crear Nova Terra, tant en català com en castellà, de temàtiques tan diverses com ara religió, pedagogia, literatura, sociologia, sindicalisme i fins i tot marxisme.

És especialment interessant el capítol dedicat a la censura que va patir

l'editorial, ja fos per la temàtica dels seus llibres (la concessió del registre que va paralitzar la distribució durant vuit mesos) o les detencions d'alguns dirigents per les seves afinitats polítiques, com el controvertit cas de Comín –que va ser empresonat– i Verdura. Així doncs, el recull de Marín i Ramírez recorda alguns dels casos més destacats en els quals elsensors van tenir feina, com en els llibres *Perquè ha mort una noia* (1966), de Manuel de Pedrolo, i *Viaje al Rincón de Ademuz* (1968), de Paco Candel. En aquells anys, la llei de premsa estava vinculada al Codi Militar del 1938, que va canviar amb l'anomenada llei Fraga el març del 1966. Manuel Fraga Iribarne, com a ministre de Informació i Turismo, va ser part de les dificultats que va patir Nova Terra. Quan les autores d'aquest llibre el van consultar sobre les reunions que va mantenir amb representants de l'editorial, aquest va respondre, en una nota tramesa per la seva secretaria de la Xunta, que “no se acordaba de aquello y que quien lo había llevado directamente ya había fallecido”.

Paco Candel, en un article publicat al *Diari de Barcelona* el 1988, afirma que “Nova Terra té un lloc important a la història editorial catalana pel seu tarannà batallador en favor de la democràcia i de les llibertats de Catalunya”. És a dir, un referent.